
Възможно ли е медиацията да замени традиционното правосъдие?

Мария Тонева

Университет за национално и световно стопанство

II курс, Право

Като един бъдещ юрист, въпросите свързани с развитието на медиацията в България будят все повече и повече интерес у мен. Не само заради новите изменения в Закона за медиацията, а и защото тази тема е актуална и важна за цялото ни общество. И аз, като част от това общество, с изключителен интерес разглеждам както традиционния метод за правосъдие в България, така и алтернативните начини за разрешаване на конфликти. Като част от това ново, технологично, модерно поколение се интересувам именно от новите, ефективните, по-бързите начини за решаване на спорове и проблеми. И точно медиацията предоставя една такава възможност: бързо и ефективно разрешаване на спорове, без дълги и сложни съдебни процедури. Гъвкавия подход към разрешаването на конфликти дава възможност на страните да участват активно в процеса. Този индивидуализиран и приемлив метод привлича хората, които търсят персонализирано и адаптирано решение за своите конкретни ситуации, привлича мен като един бъдещ изследовател да търся и да намирам още и още. Да бродя, да се изгубвам и да се намирам в необятния свят на тази материя. И сега, като студент по право и в началото на това есе, аз правя своите първи крачки. В края му, ще разберем докъде съм стигнала и още колко трябва да извървя.

В началото на своето пътуване се намирам на път, разделен на две. Пред единия път стои табела „традиционно правосъдие“, а пред другия табелата гласи „медиация“. Единият поема наляво, другият надясно, но дали все някъде ще се срещнат? Тези два толкова различни способа за решаване на конфликти са толкова далечни един от друг, че е немислимо аз да започна да вървя някъде по средата - между тези две пътеки. И тук идва въпросът не може ли например медиацията да замени традиционното правосъдие и има ли толкова значение по кой път ще поема? Та нали тръгват от едно и също място – съществуването на спора. Имайки предвид огромните различия между двата способа за разрешаване на конфликти, отговорът на този въпрос е категорично не. Медиацията никога не би и не трябва да заменя традиционното производство. Двата способа имат толкова различия помежду си, че е немислимо едното да стане заместител на другото. Именно и затова в новите изменения в Закона за медиацията, които ще влязат в сила на 1 юли тази година се изброяват конкретните случаи, в които двете страни ще трябва да посетят задължителна първа медиация. Така и гражданите например ще знаят по коя пътека да поемат – лявата или дясната.

И като за начало преди да решим по коя пътека да поемем да ги разгледаме по отделно, да видим по какво се различават. Пътечката на медиацията е сякаш по-кратка, по-равна и с по-малко камъни. Пътечката на традиционното правосъдие пък се отличава

с множеството знаци по нея, които показват точно какво трябва да се прави. Видимо тази пътека е и доста по-дълга от другата. Какво означава всичко това? Обикновено процесът на медиация е по-бърз и по-евтин в сравнение с традиционното правосъдие. Той може да спести време и разходи за страните, като избегне продължителните и скъпи съдебни процеси. Друга съществена разлика е, че медиацията обикновено насърчава по-добри отношения между страните, тъй като те са активно ангажирани в процеса на търсене на решение. Съдебните процеси могат да влошат отношенията между страните поради формалността и противопоставянето в съдебната зала. При медиацията страните запазват по-голям контрол върху процеса и решението. Те имат по-голяма автономия в определянето на решението, което е взаимно приемливо за тях. В традиционното правосъдие, решението е в ръцете на съдия или съдебен орган, което означава по-малка степен на контрол и автономия за страните.

Споменавайки страните, застанали пред разделената пътека, трябва да споменем, че новите измененията в Закона за медиацията не целят смесването на двете понятия или заменянето на едното с другото, а напротив – измененията ще влязат в сила с цел помощ на гражданите, по-лесното и сполучливо решаване на конфликта – ще им покажат по коя пътека трябва да поемат. Т.нар. „задължаваща медиация“ също е създадена със същата цел - Законът посочва точно в кои 6 вида висящи съдебни дела и 12 други случая съдът ще е задължен да изпраща страните към медиация, което показва, че промените няма да се отнасят до всички случаи, а до по-специфични.

В чл. 140а (3) от ГПК се посочват критериите, с които съдът ще преценява дали спорът трябва да се изпрати към разрешаване с медиация. Уповавайки се на ГПК разбираме, че трябва между страните да има водени няколко дела, а ако е само 1 да са предявени множество искове или претенции, с връзка помежду им и между самите страни по делото да има установени трайни отношения и в техен интерес да бъде разрешаването на техния спор. Друго условие е разноски да надхвърлят материалния интерес или пък основните обстоятелства, от които произтичат претендираните права и възражения да бъдат безспорни. Отново се показва разграничението, нужни са определени критерии, за да може съдът да изпрати страните на задължителна медиация.

Според Чл. 5 от Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 година: *Съдът, сезиран с делото, може, ако е уместно и като отчита всички обстоятелства по делото, да прикани страните да използват медиация за уреждане на спора. Съдът може също така да прикани страните да присъстват на*

информационна среща относно използването на медиацията, ако такива срещи се провеждат и са лесно достъпни. Употребените думи „може, ако е уместно“ и „да прикани“ също показват неангажиращият характер на самата процедура по използването на медиация, подканена от съда, което отново ясно показва разграничението между медиацията и традиционното правосъдие.

Позитивно ли биха реагирали гражданите, след като решението влезе в сила... след като им кажат по коя пътечка трябва да поемат? Новите промени в закона ще преобърнат мнението на хората относно процедурата медиация, според мен в един положителен аспект. Самата цел на медиацията е да помогне на страните в конфликта да постигнат споразумение чрез процес на преговори и посредничество, без да се налага съдебен процес. Основната идея е да се създаде среда, в която страните могат да обсъдят своите проблеми, да изразят своите нужди и интереси, и да работят заедно за намиране на взаимно приемливо решение. Всичко това много улеснява гражданите и прави целия процес по водене на спор много по бърз, удобен, евтин и ефикасен. Следователно пътеката ще бъде много по лесна за преминаване.

Как да знам кога медиацията е най-подходяща да се приложи, кога е най-подходящо да тръгна по тази пътека? Дали преди или в рамките на висящото производство? Според закона страните ще бъдат длъжни да участват в процедура по медиация само веднъж в производството по определен спор. Препращането към медиация ще може да се осъществи във всяко положение на делото след изтичане на срока за отговор на исковата молба.

Според мен би трябвало медиацията да се случва преди изобщо производството да се е осъществило. По този начин самите страни ще могат да преценяват и да се убедят, че техният спор може да се разреши извънсъдебно. Така те ще си спестят много време и ресурси. Затова е измислена тази т.нар. първа „задължителна“ медиация. Самият законодател сякаш иска да направи разграничение, като покаже и на самите страни в спора каква огромна разлика има между медиацията и решаването на спора в съдебна зала. Именно медиацията, а не традиционното правосъдие, е способът, който се определя като новата култура на общуване.

Въпреки че медиацията може да бъде много ефективен метод за решаване на много видове спорове, тя има и своите недостатъци. В случаи на сериозни престъпления или тежки конфликти, медиацията може да бъде неефективна, тъй като участниците може да

бъдат твърде емоционално ангажирани или да има неравенство на сила между страните. В медиацията, участниците не получават правна защита, както при традиционното правосъдие.

След всичко посочено досега, може да заключим, че медиацията и традиционното правосъдие са два различни начина за решаване на спорове и конфликти, които имат свои собствени предимства и недостатъци.

И така разглеждайки двете пътечки по отделно, вървейки и скачайки от едната в другата, накрая на своето пътешествие аз осъзнавам, че те водят до една и съща крайна точка. Пред нея стои табела „Решение на конфликт“. Колкото и различни да са тези два способа един от друг, тяхната цел и крайна точка е еднаква – и двете целят разрешаването на конфликта между страните. И макар медиацията никога да не може да замени традиционното правосъдие, тя го подпомага, подсказва му. Медиацията помага и на гражданите и на самата съдебна система за по-лесното и успешно разрешаване на конфликти, благодарение на своята по-свободна структура и желание за отворен, конструктивен диалог. Медиацията ще продължава да се развива все повече и повече и ще продължава да предизвиква интереса не само на мен, но и на много други будни, търсещи хора в България, застанали пред раздвоената пътека, чудейки се по кой път да поемат. Когато знаеш какво те очаква е по-лесно. Знаейки каква е целта ти и как ще свърши този път с общо начало и общ край, отново е по-лесно. Знаейки, защо е важно да знаем... е по-лесно.